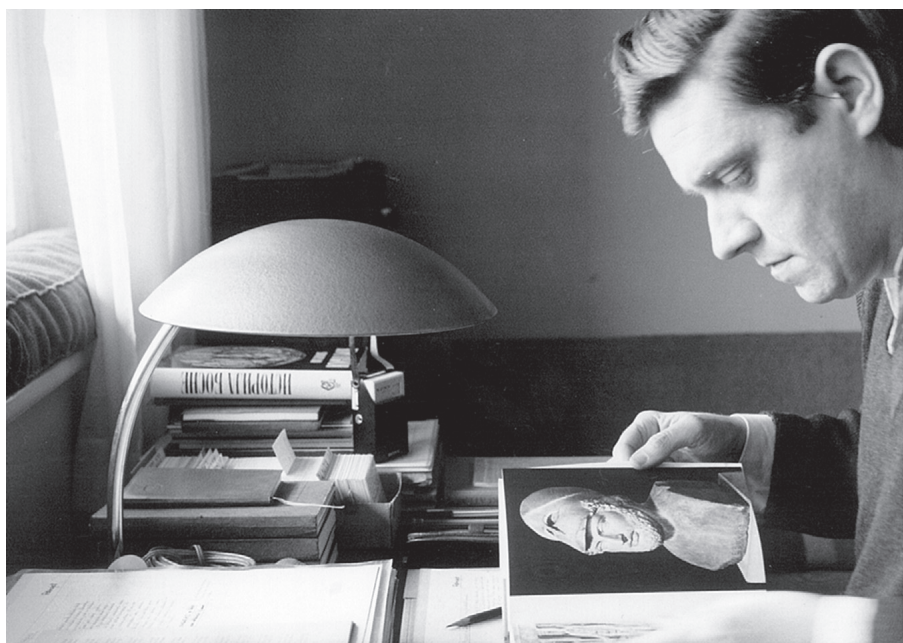

doc. dr. sc. Ivan Basić
Odsjek za povijest
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Humanizacija prošlosti, razumijevanje suvremenosti. Akademiku Tomislavu Raukaru u spomen (1933. – 2020.)

Akademik Tomislav Raukar u mlađim danima (autoportret)

U četvrtak, 2. srpnja 2020. u Zagrebu je u 87. godini preminuo akademik, redoviti profesor u miru Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dr. sc. Tomislav Raukar. Rođen je u Starom Gradu na Hvaru 29. prosinca 1933. Osnovno i srednje školovanje završio je u Splitu, gdje je 1952. maturirao na Srednjoj ekonomskoj školi. Nakon prve mature, ostvario je i drugu jer je u Splitu pohađao i Srednju glazbenu školu, maturiravši 1957. Paralelno tomu, u Splitu se odvio i prvi dio njegova studija jer je 1956. završio studij povijesti, hrvatskog jezika i jugoslavenske književnosti na Višoj pedagoškoj školi. Potom je upisao, ovaj put na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, jednopredmetni stu-

dij povijesti, diplomiravši 1963. Oboružan dvjema maturama i dvjema diplomama, T. Raukar kratko je radio u Arhivu Hrvatske (danas: Hrvatski državni arhiv), zatim prešavši na Filozofski fakultet u Zagrebu, gdje je na Odsjeku za povijest ostao čitavi svoj radni vijek, sve do umirovljenja 2004. Na matičnom fakultetu biran je u sva znanstveno-nastavna zvanja: od asistenta (1963.), docenta (1976.), zatim izvanrednog profesora (1980.), pa redovitog profesora (1985., drugi izbor 1991.), na koncu redovitog profesora u trajnom zvanju (1997.). Tijekom prvih radnih dana na fakultetu, unutar Odsjeka za povijest raspoređen je na Katedru za pomoćne povijesne znanosti, ali 1966. prešao je na Katedru za hrvatsku povijest, na kojoj je ostao trajno. Od 1993. do 2004. bio je i predstojnik Katedre. Godine 1986. izabran je za člana suradnika JAZU-a, a redoviti je član HAZU-a od 1997., u Razredu za društvene znanosti. Unutar Akademije vršio je niz dužnosti, među ostalim tajnika Razreda za društvene znanosti (2007. – 2014.) te voditelja Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU-a.

Akademik Raukar zarana se profilirao kao medievist, a od 80-ih godina prošlog stoljeća sve do svoje smrti slovio je kao najistaknutiji hrvatski povjesničar srednjeg vijeka, cijenjen u zemlji i inozemstvu. Raukarov opus općenito se može podijeliti u dvije kategorije: razvoj jadranskih društava u srednjem vijeku te sintezno obuhvaćena hrvatska srednjovjekovna povijest.

Od 60-ih godina prošlog stoljeća temeljita arhivska istraživanja obavljao je i u Hrvatskoj (Dubrovnik, Zadar, Split, Zagreb, Trogir) i u inozemstvu (Ancona, Bari, Trani, Venecija). Tu je arhivsku građu potom koristio ponajprije kao izvor za ekonomsku i društvenu povijest srednjovjekovne Dalmacije. Iz tog su plodonosnoga arhivskog rada u posljednjih pedesetak godina proizišle studije o primjerice imigraciji u dalmatinske gradove, odnosima ruralnih i urbanih zajednica na istočnom Jadranu, sustavu prihoda dalmatinskih gradova, zadarskoj trgovini solju, odnosima dalmatinskoga grada i sela, društvenoj i upravnoj strukturi dalmatinskih gradova, utjecaju Venecije na ekonomski razvoj Dalmacije, ekonomskim odnosima i uzajamnim društvenim utjecajima gradova na objema jadranskim obalama, kreditnoj trgovini, jadranskima gospodarskim sustavima, splitskima trgovačkim društvima itd. Sve te rasprave odnose se poglavito na kasni srednji vijek, tj. obuhvaćaju vremenski luk od 14. do početka 16. stoljeća.

Ono što je Raukar nazivao »preobrazbom povijesnog pisanja« osobito se istaknulo u njegovim radovima i predavanjima posvećenima rubnim fenomenima srednjovjekovnih društava, kao što su povijest svakodnevnog života, mentaliteta i pobožnosti, te njihovim odbljescima u povjesničkim djelima tog vremena (ogledaju se možda ponajbolje u priložima naslovljenim: *Moćni i marginalizirani u hrvatskom srednjovjekovlju*, *Dalmatinsko kroničarstvo i društvena osjećajnost*, *Splitsko društvo u »Salonitanskoj povijesti« Tome Arhiđakona*).

Prva od Raukarovih dviju najvažnijih monografija, knjiga je *Zadar u XV. stoljeću: ekonomski razvoj i društveni odnosi* (1977.), načinjena temeljem autorove doktorske disertacije. Koautor je djela: *Zadar pod mletačkom upravom 1409–1797* (dio serije *Prošlost Zadra*, 1987.), *Povijest Hrvata–Srednji vijek* (2003.) i *Hrvatska povijest srednjeg vijeka* (2006.). Istraživao je ponajviše

hrvatsku povijest zreloga i kasnoga srednjeg vijeka, isprva se koncentriravši na dalmatinske urbane sredine poput Zadra, Splita ili Dubrovnika, poslije širivši opseg svojih interesa na cjelokupni hrvatski povijesni prostor. Vrhunac tog rada bila je sinteza *Hrvatsko srednjovjekovlje: prostor, ljudi, ideje* (Zagreb, 1997., ponovljeno izdanje 2007.), dosad najkvalitetniji i još uvijek nenadmašan, strukturalno pisani pregled cjelokupne hrvatske srednjovjekovne povijesti iz pera jednog autora. Knjigu je međunarodno povjerenstvo za dodjelu nagrade “Anton Gindely” za 2009. u svom obrazloženju nazvalo: »miljokazom suvremene hrvatske historiografije (...) sveobuhvatnom, prema težištima *novelle histoire* usmjerenom prikazivanju cijeloga jednog tisućljeća hrvatske povijesti što se odlikuje visokim stupnjem znanstvene akribičnosti i nadasve elegantnim jezikom«. Početkom stoljeća dodatno je inovirao nastavu objavivši dva priručnika za studente svojih izbornih kolegija: *Seljak i plemić hrvatskoga srednjovjekovlja* (2002.), *Srednjovjekovne ekonomije i hrvatska društva* (2003.). To su bile prve publikacije takvog tipa u izdavačkom programu Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Raukarovi pak raniji radovi o dalmatinskoj prošlosti, među kojima su klasične rasprave o komunalnim društvima u 14. i 15. st., sakupljeni su u knjizi *Studije o Dalmaciji u srednjem vijeku*, u izdanju splitskoga Književnog kruga (2007.).

Kako je to sažeto formulirala redakcija *Hrvatske enciklopedije*: »Oslanjajući se na metodologiju francuskih analista i prateći suvremene tokove europske, posebice talijanske i francuske medievistike, znatno je pridonio modernizaciji proučavanja hrvatskoga srednjovjekovlja. Posebice je vrijedan njegov doprinos proučavanju društvenih struktura i gospodarskog kretanja u urbanim i ruralnim sredinama Hrvatske u razvijenom i kasnome srednjem vijeku te komparativnomu proučavanju komuna na hrvatskoj i talijanskoj obali Jadrana. U hrvatsku historiografiju uveo je zapostavljene istraživačke teme, kao što su povijest svakodnevnoga života, mentaliteta i pobožnosti«. ¹ Pitanja koja je otvarao bila su metodološki i tematski avangardna. Uputio je nove istraživačke obzore te historiografiju jednoga malog naroda s europskog jugoistoka približio svjetskim znanstvenim tokovima; u tome je njegova trajna zasluga za hrvatsko povjesništvo.

Tomislav Raukar dobitnik je mnogih nagrada i priznanja: *Godišnje Državne nagrade za znanost u području humanističkih znanosti*, za knjigu *Hrvatsko srednjovjekovlje* (1998.), *Povelje Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, za unaprjeđenje nastavnoga rada (1999.), *Priznanja Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“* (2000.), *Medalje Filozofskog fakulteta u Zagrebu* (2003.), *Medalje Sveučilišta u Zagrebu* (2004.), *Nagrade “Anton Gindely” Instituta za Podunavlje i Srednju Europu* (Das Institut für den Donaauraum und Mitteleuropa) u Beču (2009.), *Nagrade „Ivan Lučić“ za životno djelo* (2016.) koju dodjeljuju Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti i Društvo za hrvatsku povjesnicu. Odlikovan je *Redom Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića* za osobite zasluge za znanost (1998.). Godine 2005. u njegovu je čast objavljen jubilarni zbornik

¹ Citat iz *Hrvatske enciklopedije*, sv. 9, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007, str. 220.

radova, *Raukarov zbornik*, koji su mu posvetili kolege, učenici, suradnici i poštovatelji.

Nagradu "Anton Gindely" smatrao je osobnim priznanjem vlastitim istraživačkim pregnućima, ali u isti mah i iskazivanjem priznanja hrvatskoj historiografiji iz koje je potekao. Tom je prilikom u riječima zahvale zaključio da »takvi istraživački obzori (istraživanje društvenih i kulturnih uzajamnih veza naroda na euromediterranskom području kao jedan od temeljnih metodoloških zahtjeva suvremene historiografije, op. I. B.) nisu usmjereni samo prema humanizaciji prošlosti nego i prema razumijevanju naše suvremenosti«. ²

Na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu predavao je na svim trima razinama studija (pretežito kolegije iz hrvatske povijesti razvijenog i kasnog srednjeg vijeka). Bio je poznat po skrupuloznoj redovitosti održavanja nastave (njegovi nedolasci, ako ih je bilo, nisu poznati ni mojoj ni neposredno prethodećim generacijama studenata), bez kašnjenja i »akademske četvrti«, te po savršeno točno tempiranom početku i svršetku predavanja (običavao je na katedru odložiti svoj ručni sat, kako bi mogao maksimalno učinkovito kontrolirati protok vremena). Iako su se održavala u nepopularnom terminu u 8 sati ujutro, njegova predavanja su uvijek bila dobro posjećena, i pomno praćena. Njutonovski rečeno, znao je da »stojimo na ramenima divova« te je stoga rado i često naglašavao duboke korijene suvremenih historiografskih problema u radovima prijašnjih povjesničara. ³ Takvi pregledi literature nerijetko su se pretvarali u prave male historiografske eseje, što je zacijelo dugovao praksi svojih prethodnika na zagrebačkome Filozofskom fakultetu, Jaroslava Šidaka i Nade Klaić. To je studentima znalo biti i izvorom frustracija, kad bismo nakon dugog, polusatnog »historiografskog rodoslovlja« nekog problema, poslije dugotrajnog hvatanja bilježaka, začuli: »Ali znate, kolege, sve ovo što sam vam dosad izložio uopće nije važno«. Znao ih je i efektno kontrastirati primjerice navodeći gledišta starije historiografije – domaće i inozemne – o kralju Matiji Korvinu, suprotstavljajući tako npr. stavove Vjekoslava Klaića, Nade Klaić i Henrija Pirennea o tom vladaru.

² M. Matijević-Sokol, T. Galović, Profesor Tomislav Raukar laureat „Nagrade Anton Gindely“, *Historijski zbornik* LXIII/1 (2010), str. 316. Otuda je posuđen i *motto* iz naslova ovog teksta.

³ Zaista je šteta što su nakon kraja 80-ih godina 20. stoljeća obustavljeni bibliografski presjeci historiografije koje je od 1965. za svako prethodno desetljeće objavljivao *Historijski zbornik* (a na koje je i prof. Raukar mnogo polagao – usp. T. Raukar, Četiri desetljeća historiografije o hrvatskom srednjovjekovlju (1945-1985), *Historijski zbornik* XLI [1988], str. 61-75). Premda je historiografska produkcija u naše vrijeme narasla do nepreglednosti, što otežava snalaženje u množini publikacija, jednako su tako narasle i tehnološke mogućnosti (digitalni repozitoriji, baze podataka, specijalizirani internetski portali i sl.) pomoću kojih bi se lako mogao riješiti taj problem. Koliko mi je poznato, jedino časopis *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* redovno godišnje objavljuje bibliografije povijesne tematike (ali isključivo za monografske publikacije). Druge dostupne bibliografije parcijalne su jer su ograničene ili prostorno (pokrajina, regija, naselje itd.) ili vremenski (samo za pojedina povijesna razdoblja).

U svojim prosudbama, kako usmenim tako i pismenim, nije se zalije-
tao, svojstven mu je bio oprez te susprezanje od ishitrenih opaski. Čak i kad
se, eventualno, moglo otići korak dalje u interpretaciji ovog ili onog problema,
zastajao je ako ne bi bio uvjeren da se rješenje može potkrijepiti čvrstim slo-
vom izvora (najčešće arhivskih). To ga je ponekad činilo reduktivnim (»Kad
se neki problem ne može riješiti, dosta je dati pregled historiografije, i staviti
točku«).

Naizgled paradoksalno, nije bio sklon upotrebljavanju analogija u spo-
znajnom procesu povjesničara (»Na taj način možete dokazati što god hoće-
te«), ali jest bio oduševljeni pobornik komparativne historije (bio je dugo-
godišnji redoviti sudionik međunarodnih skupova o odnosima između dviju
jadranskih obala koje je organizirao Pier Fausto Palumbo, a objavljivao je i u
popratnim publikacijama kao što su *Italia felix. Migrazioni slave e albanesi in
Occidente, secoli XIV-XVI, Congressi sulle relazioni tra le due sponde adriatiche*
ili *Quaderni di Proposte e ricerche* u Anconi).

Desetljećima je studentima bio jedan od najpopularnijih profesora, a ta
se popularnost prenijela u Split, kad je spremno prihvatio poziv novoosnova-
nog Odsjeka za povijest na (također novoosnovanom) Filozofskom fakultetu
u Splitu da kao vanjski suradnik izvodi nastavu iz srednjeg vijeka te time do-
puni studijske potrebe koje su nam se nametale. Od samog je početka (2004.)
predavao predmet *Hrvatska povijest u razvijenom i kasnom srednjem vijeku* na
preddiplomskom studiju, a za diplomski je studij 2008. sâm osmislio i sve do
2012. samostalno izvodio predmet *Srednjovjekovni grad na istočnom Jadranu*,
koji se u dvama kolegijima izvodio, i izvodi se, sve do danas. Kao njegovu
nekadašnjem studentu, bilo mi je neobično zadovoljstvo i čast biti *in adiutoris
officio* u izvođenju te nastave. Tijekom deset godina nesebične suradnje, neu-
morno se na različite načine zalagao za stasanje splitskog Odsjeka za povijest,
zaduživši ovdašnju akademsku zajednicu. Rado se odazvao prigodnim tek-
stom kad smo 2014. priređivali zbornik povodom desete godišnjice Odsjeka.⁴
U pomalo lirski pisanom prilogu prisjetio se grada svoje mladosti, a evocirao
i vlastiti fakultetski angažman u Splitu koji je za nj imao više razina (jednu od
njih nazvao je *hodočašćem*).

Gotovo je sigurno da dosad nijedan hrvatski povjesničar nije postigao
rijetku čast da se njegovim imenom (i to bez ironičnog prizvuka) prozove je-
dan muzički bend: bio je to zagrebački demo-bend *The Tomislav Raukars*. A
mislim da neću pogriješiti ustvrdim li da je gotovo sigurno kako profesor Rau-
kar o svemu tomu nije imao ni najmanjih saznanja; niti sam siguran kakva bi
bila njegova reakcija na tu vijest, ni kakvu bi vrijednost pridao tom podatku u
svome misaonom sustavu. Sve to dovoljno govori o popularnosti koju je uživa-
vao među studentskom populacijom, a koja nije jenjala ni poslije Raukarova
umirovljenja.

⁴ T. Raukar, Dva grada, srednjovjekovni i suvremeni Split, u: *Spalatumque ded-
it ortum. Zbornik povodom desete godišnjice Odsjeka za povijest Filozofskog
fakulteta u Splitu*, ur. I. Basić, M. Rimac, Split, 2014, str. 17-24.

Svjedok sam da su i početkom devetog desetljeća Raukarova života njegova predavanja zadržala živost i svježinu te da su na nastavi Filozofskog fakulteta u Splitu bivala redovito popraćena spontanim studentskim pljeskom. Tijekom boravaka u Splitu obično je odsjedao u studentskom domu na Spinutu, najradije u istoj sobi koju je preferirao; u nju je svraćao toliko često da ju je osoblje studentskog doma spontano okrstilo: Profesorova soba. I u poodmaklim godinama karakterizirala ga je zamjetna energija, točnije strpljiva volja za savladavanjem fizičkih prepreka: inzistirao je primjerice da odlazeći na predavanje pješice prevaljuje put od splitskog Spinuta do predavaonice (koja se tad nalazila u Radovanovoj ulici, dakle približno dva kilometra zračne linije, i to u obama smjerovima), što je od čovjeka na pragu osamdesetih godina iziskivalo nemali napor. Kao ambijent svoga djetinjstva, dječastva i mladosti, Tomislav je Raukar neobično cijenio Split i splitsku sredinu, nastojeći joj se u poodmaklim godinama na izvjestan način vratiti (znao je reći da je »na privremenom radu u Zagrebu već 50 godina«). Priman je sa zahvalnošću i uvažavanjem.

Među posljednjim je Raukarovim objavljenim radovima natuknica »Dalmacija« u *Leksikonu hrvatskoga srednjovjekovlja* (Zagreb, 2017.). Ona sadrži dodanu vrijednost u odnosu na standardan leksikografski tekst te predstavlja jednu od rijetkih zaista vrijednih jedinica iz tog ambiciozno zamišljenog i manjkavo realiziranog projekta (ako se ne varam, ujedno je jedini Raukarov prilog u leksikonu). Taj tekst i opsegom (punih 20 stranica) i kvalitetom sadržaja predstavlja zapravo malu sintezu povijesti Dalmacije u srednjem vijeku, u kojoj uz opću faktografiju autor iscrpno obrađuje pitanja poput urbanog kontinuiteta, odnosa gradova prema političkoj vlasti, postanka i razvoja dalmatinske komune, komunalnih ekonomija, pozicije između Venecije i Osmanskog Carstva itd., sve dakako na kraju opskrbljeno bogatim bibliografskim pregledom.

Pažljiviji će čitatelj tu zamijetiti pojedine ključne pojmove »raukarovske« medievistike: prostorna razdvojenost, društvena podvojenost (te sinkronijsko i dijakronijsko prevladavanje jedne i druge), tipologija kontinuiteta gradova (društveni, materijalni, misaoni), suprotnosti grada i zaleđa, pravni položaj grada, obilježja napredovanja i zastoja, migracijska strujanja, romanско-slavensko prožimanje, komunalne ideologije i komunalni identitet, rubni i marginalizirani pripadnici društva (siromasi, nemoćni, zarazni bolesnici i dr.), tipološka raznolikost urbanog života, na koncu »društvena zasebnost« kao jedna od omiljenih Raukarovih formulacija.

Iako je Raukaru razdoblje kasnoga srednjeg vijeka trajno ostalo u žarištu interesa, povremeno je istraživanja posvećivao i prijašnjim epohama: ostala nam je tako njegova važna, rjeđe citirana, panoramska studija o hrvatskom prostoru i kršćanstvu prije utemeljenja Zagrebačke biskupije, objavljena u Zborniku kardinala Kuharića (*Zagrebačka biskupija i Zagreb 1094-1994*, Zagreb, 1995.), jedna od rijetkih u kojima se bavio ranim srednjovjekovljem. No Raukarovim istraživačkim žarištem trajno je ostalo kasno srednjovjekovlje, a u njegovu središtu sintetiziranje društvene dinamike tog vremena, postignuto u knjizi *Hrvatsko srednjovjekovlje*.

Ne računajući onodobne prikaze i recenzije, ta knjiga u povijesnoj znatnosti još uvijek nije potpuno vrednovana. Tek je nedavno Tonija Andrić de-

taljnije valorizirala metodološka polazišta i znanstveni opus akademika Raukara u monografskom tekstu.⁵ U retrospektivi od četvrt stoljeća toj bi se knjizi, dakako moglo ponešto zamjeriti. S jedne strane, autor se u bogatu tekstu nigdje nije dokraja izjasnio o naravi feudalizma u srednjovjekovnoj Hrvatskoj, jednom od ključnih istraživačkih pitanja medievistike. S druge strane, u knjizi je začuđujuće mala pažnja posvećena plodovima arheoloških istraživanja (uglavnom je kao izvor korištena epigrafika), iako je do sredine 90-ih godina prošlog stoljeća, kad je ova knjiga autorski dovršena, domaća arheološka produkcija već bila kvalitativno znatno unapredovala, a publikacije se umnožile, naročito u Dalmaciji i Istri (arhitektura, skulptura, materijalna kultura, grobni nalazi itd.). Ali, neovisno o tomu, stoji činjenica da ova sinteza predstavlja vjerojatno najreprezentativnije djelo u historiografskoj etapi unutar koje je nastala (u medievistici izvjesno jest tako, dok bi i u općoj historiografskoj produkciji tog vremena stajala u samom vrhu), te da je *Hrvatsko srednjovjekovlje* obilježilo napredak naše povijesne znanosti.

Raukarov intelektualni profil ne bi bio potpun ako ne bismo spomenuli njegovu trajnu preokupaciju ekonomskom historijom. Zacijelo je barem djelomice proizišla iz srednjoškolskog iskustva splitske Srednje ekonomske škole. Raukarovom razlaganju o tim, kao i o drugim pitanjima, svojstvena je bila upravo nevjerojatna detaljnost: izdvajam iz svojih bilježaka s Raukarovih predavanja da je oko 1300. u Dubrovniku djelovalo osam obrtničkih struka s oko trideset zanimanja, pri čemu se od 114 obrtnika kožara njih 86 bavilo postolarstvom; od 84 pak obrtnika tekstilca njih 54 bili su krojači. Takvi podaci nikad nisu bili sami sebi svrhom, već su pažljivo ugrađivani u relevantnu temu – u ovom slučaju raspravu o gradskima profesionalnim obrtima. Silna lakoća kojom je Raukar sabirao raznovrsne podatke, raspoređivao ih, ulančavao ili konfrontirao⁶ oblikovala je neki imaginarni poredak u čijoj su službi stajali; istovremeno je bitnim obilježjem tog poretka bila pomna stilizacija kojom ga je predavač iznosio svojim slušačima.

Mandatu tajnika Razreda za društvene znanosti HAZU-a i člana Predsjedništva HAZU-a te voditelja Odsjeka za povijesne znanosti HAZU-a pristupio je poštivajući funkcije koje su mu povjerene, te urođenom metodič-

⁵ T. Andrić, Social and economic history in the work of F.C.A. Tomislav Raukar, u: *Annales in Perspective: Designs and Accomplishments*, ur. D. Roksandić, F. Šimetin Šegvić, N. Šimetin Šegvić, Zagreb, 2019, str. 431-435.

⁶ Te su usporedbe na Raukarovim predavanjima znale biti prilično zorne. Primjerice vrlo poznat podatak o odreci Ladislava Napuljskog svih suverenih prava na Zadar, Novigrad, Vranu, Pag i preostalu Dalmaciju 1409. za 100 000 dukata usporediv je s približno istovremenom pozajmicom u iznosu od 42 000 zlatnih dukata koje je kralju Sigismundu Luksemburškom isplatio knez Nikola Krčki. Ona je istodobno primjerom ekonomske snage hrvatskoga krupnog plemstva u to doba (a Nikola je u zamjenu za svoje kreditiranje kralja dvaput dobio bansku čast). Nešto kasnije, 1439., zadarske su benediktinke graditelju Nikoli Bilšiću platile 950 dukata za rekonstrukciju staroga samostanskog zvonika kralja Kolomana iz početka 12. st. (pri čemu su redovnice inzistirale da se zadržati njegov romanički oblik, u cjelini i detalju). Novac je isplaćivan u ratama od po 100 dukata godišnje tijekom jedanaest godina.

nošću spram obveza koje su podrazumijevale, ali je istovremeno bio itekako svjestan da mu oduzimaju velik dio vremena koje bi radije bio provodio baveći se vlastitim istraživanjima (savjestan rad na uređivanju Akademijinih časopisa, pisanju i čitanju recenzija, redakturi itd., jednom je popratio karakterističnim komentarom: »Nemojte me pitati čime se bavim ili na čemu sada radim. Vrijeme trošim čitajući tuđe tekstove«).

Akademika Tomislava Raukara posljednji sam put susreo na Hrvatskoj katoličkoj sveučilištu u Zagrebu u ožujku 2017. gdje sam s prof. dr. Olgom Perić predstavljao kritičko izdanje *Splitskog evangelijara–Evangeliarium Spalatense*, koji su priredili Mirjana Matijević-Sokol i Tomislav Galović. Iako već vidno usporen, pritisnut godinama, pozorno je pratio naša izlaganja (paleografija je bila njegov davnašnji interes, s najranijim radovima posvećenima ćirilskoj minuskuli, tj. »bosančici«), poslije se radosno pridruživši objedu na koji su nas pozvali organiziratori.

Uvijek decentne vanjštine i smirene fizionomije – koja kao da se nikad nije mijenjala – profesor je Raukar pri ophođenju bio nenametljiv, susretljiv i gospodski distanciran. Nije se gurao u prve redove niti mnogo polagao na svoju, i medijsku eksponiranost svojih radova; empirijski usidren u bavljenje historijskom znanošću kao »tihim obrtom«, ali možda i instinktivno znajući da »masmedijski« povjesničari rijetko predstavljaju vrhove svoje struke. Ljubitelj klasične glazbe, u mlađim danima violinist, uspješan fotograf-amater te entuzijastičan filatelist, profesor Raukar bio je u svakom pogledu čovjek starog kova.

Nikad nisam sreo čovjeka takve urednosti, koja se iskazivala kako u decentnoj fizičkoj pojavnosti, tako i u dostojanstveno suzdržanim gestama te jednako urednom okruženju (tko se god obreo u njegovu kabinetu na Filozofskom fakultetu ili onom u Akademiji, ostajao je zadivljen rigoroznošću kojom je vodio brigu o urednosti i preglednosti svoga radnog prostora). Pažljivo uređenom materijalnom svijetu odgovarao je isti takav duh: strogo discipliniran radni dan i pomnjev, strukturiran pristup radu. Bio je istraživač rutiniranih i uzorno učinkovitih radnih navika, pedantan, ažuran, izvježbana oka, s brižljivošću za detalje, precizan, točan i pouzdan.

Premda porijeklom s otoka Hvara, a odrastanjem i školovanjem Splitsanin, u Raukarovu naglasku nije bilo gotovo nikakvih dalmatinskih regionalnih primjesa: govorio je besprijekornim štokavskim izgovorom (kakvim prirodno ne govori zapravo nitko), rijetkim među našom intelektualnom elitom. Bilo je ipak u njegovu govoru povremenih »pjevnih« dionica, naročito pri izgovaranju refleksa jata u dugim slogovima (-ije), te samoglasnika *a* i *o*. Tko se jednom susreo s tim karakterističnim diskursom, dugo ga je pamtio, a Raukarov glas ostao je upečatljiv mnogim naraštajima studenata povijesti zagrebačkoga Filozofskog fakulteta.

U usputnim, neobveznim razgovorima izražavao se lapidarno, ali duhovito poentirajući, bilo da se radilo o nezadovoljstvu novijim arhitektonsko-urbanističkim rješenjima (»Na Rivi su sagradili vješala«), oduševljenju postankom Filozofskog fakulteta u Splitu (»To je čudo«), ili običnom zakaživanju termina sastanka (»Naći ćemo se u gospodsko vrijeme, točno u podne«).

Nesklon konfliktu, lišen svakog osjećaja za frontalno sučeljavanje («Sa rogatima se ne treba bosti»), u osjetljivim ili odlučujućim situacijama odavao je dojam pasivnosti koja je ponekad bila pogrešno tumačena kao defetizam (a bila je zapravo izraz Raukarova istančanog ustručavanja da se spusti ispod razine koju je jedino držao akademski dopustivom).

U polemike je ulazio rijetko i nerado. Jedna od iznimki bila je diskusija sa slovenskim povjesničarom Bogom Grafenauerom iz 1987. o koncepciji rada na (nikad ostvarenom) prvom svesku novog izdanja *Historije naroda (i narodnosti) Jugoslavije*.⁷ Raukar je, s točke gledišta hrvatske srednjovjekovne povijesti, zastupao moderniziranje koncepcijskog okvira knjige u odnosu na onaj prvotni iz 1953. – u metodološkom smislu oslonjen na tradicionalnu historiografiju, naročito u prikazu hrvatske povijesti srednjeg vijeka – naišavši međutim na nerazumijevanje i osporavanje uvaženoga slovenskog medievista. U tome je polemičkom tekstu s taktom i akribijom otklonio Grafenauerove vrlo oštro pisane kritike, ukazujući na niz njihovih unutrašnjih proturječnosti.

Podupirao je, koliko je bilo moguće, znanstveni podmladak te se trudio oko generacijskog kontinuiteta istraživanja («Naprijed mladi»), pa tako i oko studentskih inicijativa. Rado je dao intervju za prvi broj časopisa *Pro tempore* kolegama Ivi Žutić i Bojanu Smodeu. Svoj je autoritet nesebično ulagao često nastupajući u raznim sveučilišnim, fakultetskim te znanstvenim komisijama i tijelima, te je tako bio član povjerenstva za znanstveno zvanje znanstvenog suradnika i autoru ovih redaka.

Potonji se, usto, živo sjeća kako je pri predstavljanju *Raukarovog zbornika* u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici 6. travnja 2006. jedan od predstavljača – tadašnji dekan Filozofskog fakulteta u Zagrebu – smiono primijetio kako bismo s obzirom na slavljениkov opus, utjecaj, nesmanjenu znanstvenu produkciju i vitalnu energiju, za nekoliko godina slobodno mogli prirediti još jedan ili dva sveska novih zbornika Tomislavu Raukaru u čast. Onoliko koliko sam siguran da bi profesor Raukar takve prijedloge smjesta samozatajno otklonio – izdavanje, naime, zbornika više nego jednom za slavljениkova života smatra se neukusnim u humanističkim znanostima – toliko sam siguran da je u ovom slučaju slavljениk to zaista i zaslužio.

⁷ T. Raukar, «Kontinuiteta v konceptu» ili napredak u koncepciji, *Zgodovinski časopis* 41/4 (1987), str. 717-725.